

Teritoriul bazinului râului Argeș a fost locuit de triburi dacice încă din prima perioadă a fierului (Hallstatt). Aici s-a constituit prima uniune tribală geto-dacă condusă în secolul III î.e.n. de Dromichete. În Diploma Cavalerilor Ioaniți din 1247 este amintit voievodatul lui Seneslav care se pare că ar fi avut reședința la Argeș. Așezarea împreună cu Câmpulungul au fost folosite alternativ (poate și concomitent) capitale ale Țării Românești.

Cel mai vechi document care ne-a parvenit referitor la Argeș este un act emis de cancelaria maghiară a regelui Carol Robert (1308-1342) din 17 octombrie 1336, în care regele susține că a întâlnit un vasal sub cetatea Argeș. Alt document redactat în timpul regelui Ludovic (1342-1382) la 30 iunie 1347 afirma că părintele nostru și-a așezat armata înaintea cetății Argeș. Nicio mărturie documentară nu pretinde că cetatea ar fi intrat sub stăpânire ungară. Chronicon Pictum Vindobonense (Cronica pictată de la Viena finalizată de canonicul Marcu din Kalt în noiembrie 1370) precizează că regele Carol Robert a sosit sub cetatea Argeș în 1330 fără să o cucerească.

Cancelaria domnească a Țării Românești pomeneste numele cetății/orașului Argeș la 25 noiembrie 1369 în timpul lui Vladislav I/Vlaicu (c.1364-c.1376). Un act ulterior afirma că Argeșul era orașul de reședință al aceluiași Domn. Până în 1430 Argeșul a rămas capitala Munteniei. Alexandru Aldea (1431-1436) și-a mutat capitala la Târgoviște (altă mărturie îi atribuie lui Mircea cel Bătrân și fiului său Mihail această acțiune) în apropierea căruia a construit Mănăstirea Dealul care avea să-i devină loc de veci. Vlad Dracul (1437-1447) a revenit la Argeș și a ridicat aici mănăstirea cu hramul Adormirea Maicii Domnului care avea să devină lăcașul Mitropoliei țării, mutată din biserica Sfântul Nicolae Domnesc, unde fusese stabilită inițial.

Mircea cel Bătrân (1386-1418) acordă orașenilor dreptul de organizare. Nepotul său Vlad Țepeș (1448-1477) restaurează cetatea Poenari și o hărăzește adăpost al tezaurului domnesc. Radu cel Mare (1495-1508) este dezinteresat față de cetatea Argeș și intenționează mutarea Mitropoliei de aici, la Târgoviște. Argeșul a fost mulți ani obiectivul de dispută și confruntări între puternicele familii rivale ale Dăneștilor și Drăculeștilor care și-au impus rudele în scaunul domnesc. În documentul emis de diecii lui Vlăduț (Vlad cel Tânăr, 1510-1512) în aprilie 1510, apare pentru prima dată sintagma Curtea de Argeș, dovadă certă că voievozii țării își stabiliseră administrația aici.

Urmașul său la tron, Neagoe (1512- 1521), autointitulat Basarab spre a-și legitima dreptul la scaunul domnesc, după ce i-a răpit predecesorului și domnia și viața, a trimis sibienilor scrisoarea din august 1512 în care numește Argeșul reședința (sedes) sa. Neagoe a emis din Argeș 12 documente, multe în comparație cu alți voievozi (câte unul Basarab al Iilea, Vlad Țepeș, Mihnea cel Rău, Vlăduț). Numai două sunt redactate la mănăstirea ctitorită de el, celelalte din cancelaria domnească a orașului Curtea de Argeș. Mănăstirea era așezată lângă orașul Argeșunde Neagoe avea o casă domnească în aripa sudică a edificiului. Locuința sa era în scaunul (sedes) vechilor domni în Curtea de Argeș.

Ginerele lui Neagoe, viteazul Radu de la Afumați (1522-1529) a lansat de aici trei documente în august 1528, cu patru luni înainte de asasinarea sa din ianuarie 1529 la biserica Cetățuia din Râmnicu Vâlcea. Radu Șerban (1602-1611) nepotul lui Neagoe a lăsat două hrisoave, unul din cetatea Argeș (1608), celălalt din Argeș (1610,) dovedind o deosebită grijă față de moștenirea și patrimoniul strămoșului său. În 1610-1611 în timpul invaziei principelui Transilvaniei Gabriel Bathory (1608-1613) soldații ardeleni au jefuit și incendiat biserica Sfântul Nicolae Domnesc și bineînțele Curtea Domnească.

Ca pedeapsă, Radu Șerban, considerat al doilea Mihail Viteazul a distrus oastea agresorului ardelean în iulie 1611, lângă Brașov. Matei Basarab (1632-1654) care se mândrea cu originea sa voievodală (cu toate că nici Neagoe și nici Matei nu erau din spița Basarabilor dar purtau numele dinastic), a restaurat Curtea Domnească și mănăstirea cu mari cheltuieli. După anul 1611 orașul s-a refăcut cu greu. Mănăstirea a impus grele biruri asupra orașului considerat ca moșie a sa, un apanaj

acordat de voievozi. Neagoe o înzestrăse cu mari privilegii și dăni domnești, iar locuitorii orașului trebuiau să plătească dări și să presteze servituți. După relatarea succintă a istoriei orașului voi descrie amănunțit anumite episoade importante.

În iulie-septembrie 1920, Virgil Drăghiceanu a făcut săpături arheologice la biserica Sf. Nicolae Domnesc. Se presupunea că ctitorul era Vladislav I/Vlaicu, Radu I sau Dan I, care era consemnat de tradiție ca Radu Negru. În naosul edificiului s-au găsit 12 morminte în care au fost identificate rămășițele a 13 decedați: 8 bărbați adulți, 2 adolescenți și 3 femei. Mormântul tânărului Voislav, fiul lui Nicolae Alexandru avea o inscripție parțială: Voislav fiul marelui Alexandru Voievod s-a săvârșit în luna lui Ghenarie și conținea veșminte, butoni, inel, diademă, egretă de argint etc. S-a găsit și mormântul ctitorului Vladislav I/ Vlaicu. Înainte vreme se credea că voievodul a fost înmormântat la Vodița (dar mănăstirea aparținea din 1375 ungarilor care stăpâneau Severinul) sau Tismana (întemeiată cu ajutorul lui Radu I după moartea lui Vlaicu). Domnul avea părul castaniu și dantura întreagă. Era tânăr, ca de altfel toți voievozii din secolul XIV (cu excepția lui Dan I mort în Bulgaria,

în luptă), au fost adulți la deplină maturitate.

Numai Vlaicu era tânăr și nu i-a urmat la tron un fiu, ci fratele Radu I. Veștmântul și tunica de culoare roșie, strânsă, era încheiată cu 30 de nasturi de aur. Costumul era asemănător celui folosit în Franța. Mânele largi, gulerul larg împodobit cu perle, diadema pe creștet, centura cu pafta de aur masiv. Mormântul n-a fost profanat. Trupul era așezat în sarcofag simplu de piatră. Alt mormânt identificat a fost al lui Radu I (c. 1376-1385) și probabil cel al lui Dan I (1385-1386). Vechimea orașului-cetate Argeș este dovedită și de inscripția descoperită în anul 1920 care afirma: În anul 6860 (1351/2)... a murit marele Basarab Voevod. Câțiva ani mai târziu, la inițiativa regelui maghiar Ludovic cel Mare, papa Clement VII (1378- 1394) a decis înființarea episcopiei catolice de Argeș la 9 mai 1381. Vestigiile episcopiei la care au lucrat meșteri specializați din porunca Doamnei Clara (soția lui Nicolae Alexandru, mama lui Vlaicu) sunt astăzi dispărute. Actul din 1381 nu precizează anul construcției, însă era ridicată cu zece, chiar douăzeci de ani înainte. Locuitorii Argeșului au primit dreptul de organizare urbană de la Mircea cel Bătrân.

Urbea era condusă de jude (lat. iudex - judecător), apoi de șoltuz (germ. Schultheiss - primar, din termenul medieval Scholtheisse) și consilierii comunali pângari (germ. Bürger - orășean). În organizarea bisericească a Țării Românești, un rol important l-a avut întemeierea Mitropoliei. Încă din a doua jumătate a secolului XIII s-a organizat în apropierea Dunării, la Vicina (oraș necunoscut ca localizare) un arhiepiscopat care va deveni mitropolie. Se cunosc numele mai multor mitropoliți, însă cel mai cunoscut era Iachint din Vicina. Voievodul Nicolae Alexandru, fiul marelui Basarab, în urma numeroaselor solicitări adresate patriarhului de Constantinopol, a primit decizia patriarhului Calist pentru înființarea mitropoliei. În mai 1359 a fost inaugurată Mitropolia Ungrovlahiei (Țara

Românească de lângă Ungaria).

Scaunul mitropolitan a fost mutat de la Vicina la Curtea de Argeș. Gavril Protul (din grecescul protos - primul, deoarece era conducătorul comunității religioase de la Muntele Athos), a scris Viața Patriarhului Nifon, fost șef al bisericii valahe în timpul lui Radu cel Mare (1495- 1508), care plecase din Țara Românească blestemând poporul, că domnul nu l-a lăsat să-și facă mendrele (fusesse patriarh la Constantinopol, dar fusese destituit pentru însușire de bani). În scriere autorul afirma că biserica ctitorită de Neagoe a fost ridicată pe un vechi locaș, dărâmat din temelie de voievodul care-l găsisse dărâmat și neîntărit. Hramul vechii biserici, Adormirea Maicii Domnului a fost dat noii ctitorii. Acea bisericuță fusese clădirea vechii Mitropolii a țării (după afirmația lui Gavril Protul).

Nicolae Iorga era convins că Mitropolia avusese clădirea în biserica Sfântul Nicolae Domnesc. Se pare că fusese rezidită de Vlad Dracul și resfințită la 15 august 1439. Altă ipoteză istorică pretinde că lăcașul lui Neagoe fusese construit pe moșia Flămânzești care aparținea obștii orașului Argeș. Moșia a fost răpită locuitorilor de voievod și atribuită ca apanaj ctitoriei sale, provocând un proces de câteva secole între orășeni și călugări.

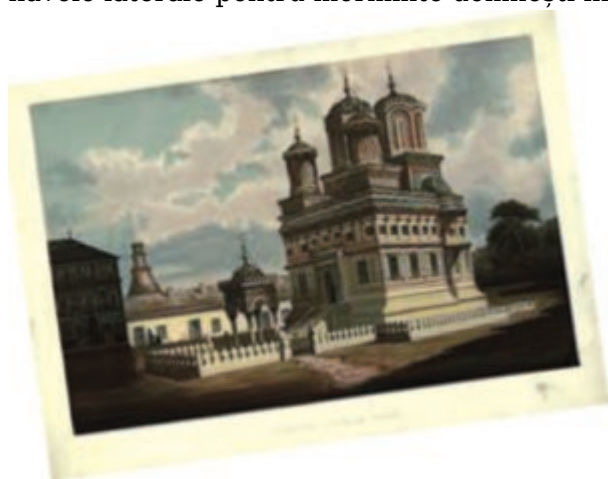
Moșia se identificase cu mănăstirea pe la 1880 și era numită: Flămânzești sau vatra Episcopiei Argeș. Moșia cuprindea cinci sate. Neagoe promovase ideea că Domnii Țării Românești sunt moștenitorii tradițiilor religioase și imperiale bizantine. Portretul său votiv de la Curtea de Argeș îl înfățișează cu hainele decorate cu vulturii bicefali bizantini.

Mănăstirea Curtea de Argeș a fost edificată între 1512-1517. Mulți ani s-au străduit zidarii sub sfaturile meșterului Manole să ridice lăcașul. Soția lui Neagoe era Milița, fiica despotului sârb Iovan Brancovici, stăpân peste cetățile Srem și Donca. Porecla sa era Despina (stăpâna). Sora sa vitregă era Elena Despotovna, ultima soție a lui Petru Rareș, Domnul Moldovei. Iorga o numea Basarabeasa deoarece istoricul l-a apreciat foarte mult pe Neagoe, sperjurul și ucigașul predecesorului său și cel mai mare omorător de boieri (peste 3.000). Legenda susține faptul că Milița și-ar fi vândut bijuteriile ca să se sfârșească construcția bisericii. Realitatea este mai prozaică. Neagoe și Doamna sa erau putred de bogați.

Milița se judeca cu toți, inclusiv cu rudele sale pentru avere. A avut proces pentru o coroană de aur de 1.000 de florini, s-a judecat cu argintarii sași din Sibiu, s-a judecat cu veri ai săi pentru o moștenire. Și-a adus rudele în țară și le-a îmbogățit. Și-a căsătorit o verișoara pe care a înzestrat-o cu 180.000 de aspri. La moartea verișoarei a avut proces cu soțul acesteia câștigând procesul la Radu Paisie (1535-1545) care-i devenise ginere (fiica sa Ruxandra după asasinarea eroului Radu de la Afumați, fiind văduvă s-a căsătorit cu Radu Paisie.

După Radu de la Afumați un militar viteaz, a luat pe Radu Paisie, un călugăr bigot). Milița a câștigat

procesul și a primit două mori, o vie, două sate și sălășe de țigani. Legenda cu vânzarea giuvaierelor este probabil născocită de rudele sale. După moartea lui Neagoe (1521) Milița soacra a trei Domni (Radu de la Afumați și Radu Paisie în Țara Românească și Ștefăniță căsătorit cu Stana în Moldova) s-a călugărit sub numele de Platonida, a încercat să conducă politica țărilor surori prin fetele sale, s-a retras la Sibiu și a murit de ciumă la 30 ianuarie 1554. A fost adusă în țară de mitropolitul Anania vechiul său cunoscut și astrucată la gropnița din Argeș. Neagoe a transformat ctitoria sa în necropolă domnească. A împărțit biserica prin stâlpi în trei părți: în centru pentru credincioși și navele laterale pentru morminte domnești între stâlpi și pereții bisericii.

Gavriil Protul scria: Neagoe cu mâna lui puse sfinte icoane în biserică, câte încăpură și în tindă printre stâlpi. Iorga are numai cuvinte superlative, așa cum se cade, referitoare la ctitoria lui Neagoe. Piatră cioplită și netezită și săpată cu flori. Biserică fără părăche pentru bogăția împodobirii. Lavra Țării Românești. Zidirea lui Neagoe era cu frământa, pe deasupra minunatei zidiri bizantine. (Mai frumoasă ca Sfânta Sofia din Constantinopol/Istanbul). Târnosirea splendidului lăcaș avut loc printr-o mare ceremonie timp de patru zile (14-17 august 1517). Au fost prezente înalte fețe bisericești din țară și din Orientul creștin. Pentru prima dată a sosit pe pământul românesc un patriarh constantinopolitan, Teolept I (1513-1522) însoțit de episcopii de Seres, Sardes, Midia și Melenic. Mitropolitul țării Macarie II (c. 1512-1521, aceeași ani de slujire duhovnicească cu Neagoe) împreună cu egumenii.

N-au venit episcopii deoarece cea de la Severin nu avea episcop, iar cea de la Buzău nu era organizată. Au sosit și numeroși egumeni străini: 20 de la Muntele Athos (în frunte cu Gavril Protul), și mulți preoți autohtoni. În seara de 14 august în ajunul hramului Adormirea Maicii Domnului s-a celebrat vecernia, s-a oferit colivă, apoi praznic cină, ca să și odihnească oamenii. Călugării au început deniile care au durat până când se vărsa zorile.

În 15 august a așezat în biserică la locurile consacrate icoanele dăruite de el. Patriarhul și tot clerul au oficiat slujba mare a liturghiei și au sfințit biserica. A urmat un mare praznic pe mesele întinse pe iarbă unde a participat toată boierimea împreună cu sărăcimea locală: cei mici, săracii, văduve, mișei și cei neputernici. La 17 august scaunul mitropolitan a fost mutat oficial de la Argeș la Târgoviște. După semnăturile înaltelor personalități bisericești și laice a urmat aplicarea sigiliilor de confirmare a actului de întemeiere, apoi oaspeții au plecat. Neagoe a stat la mănăstire până la sfârșitul lunii noiembrie.

A poruncit trimiterea de bani și ajutoare mănăstirii de la Athos. În anul 1518 a mediat conflictul de hotar între mănăstirile Cutlumuz și Pantocrator de la Muntele Athos. Mănăstirea Curtea de Argeș a fost înzestrată domnește: 25 de sate, vinăriciul domnesc și mănăstiresc, două mori la Pitești, trei mori la Argeș, jumătate din veniturile de la ocna de la Târgoviște, un metoh, vama de la Ocna Mică etc. Ginerele lui Neagoe, eroul Radu de la Afumați (1522-1529) a donat mănăstirii în anul 1528 jumătate din satul Pitești care valora 30.000 de aspri. Neagoe nu a zugrăvit biserica. După moartea

sa în anul 1521, ginerele său Radu de la Afumați a poruncit pictarea lăcașului.

Lucrarea a fost executată până în 1526 de zugravul Dobromir (românul cum îl numea Iorga) cu ajutoarele sale, ucenicii Jitianu, Stanciu, Cristof. Portretele lui Neagoe, Despina, Ruxandra sunt realizate cu o înaltă măiestrie artistică. În necropola domnească de la Curtea de Argeș au fost depuși copiii lui Neagoe morți tineri: Anghelina, Ioan, Petru, apoi Stana. Ruxandra văduva lui Radu de la Afumați l-a înmormântat pe viteazul Domn în biserica familiei. Piatra funerară a acestuia este unică în arta tombală românească. Înfațișează pe voievod încoronat, călare cu buzduganul în mână și mantia în vânt. Piatra sepulcrală a lui Radu a fost așezată lângă mormântul socrului său Neagoe de un arhitect francez, considerat de istorici Groparul monumentelor medievale românești (Le comte de Nouy). Inscripția descrie în câteva rânduri luptele purtate de Domn cu turcii, pentru apărarea moșiei. Începe cu: Și atunci m-a dăruit Dumnezeu cu stăpânirea și schiptrul țării și continuă cu numele localităților în care a purtat lupte: Gubavi, Ștefeni, Clejani, Grumazi, Nicopole, Șiștov, Didrih, București etc. Mult mai târziu în necropola domnească de la Curtea de Argeș au fost înhumați regii României Carol I în 1914 și Ferdinand în 1927.

În 1804 a fost construită în amintirea legendarului arhitect fântâna Meșterului Manole. Complexul mănăstiresc și orașul Argeș au fost martorii și victimele unor evenimente istorice. Mihail Viteazul (1593-1601) înainte de părăsirea țării în 1600 a dus o ultimă luptă la Argeș împotriva polonilor conduși de Jan Potocki starostele Cameniței care îl aducea ca Domn pe Simion Movilă. Înving, Mihail s-a dus la Viena și la Praga și a cerut ajutor habsburgilor. După asasinarea sa a fost ales Domn la Cârstienești de armată și boieri, Radu Șerban (1601-1611). Principele Transilvaniei Gabor/Gabriel Bathori a invadat Țara Românească în decembrie 1610 și s-a intitulat prin voia lui Dumnezeu prinț al Transilvaniei și Valahiei Transalpine.

Bisericile, mănăstirile și palatele muntene au fost crunt jefuite de ardeleni. Curtea de Argeș a fost devastată de valori, acoperișul de plumb a fost topit pentru gloanțe, mormintele au fost profanate. Paul din Alep scria: Corpul sfântului Nicodim a fost ascuns sub pardoseala bisericii Tismana... să nu-l fure maghiarii. Jaful a durat trei luni. Radu Șerban a distrus oastea dușmană la Brașov. Matei Basarab (1632-1654) a reparat-o și înfrumusețat-o cu multă cheltuială. Același domn a emis în noiembrie 1639 hrisovul prin care scotea de sub închinarea călugărilor greci de la Sfântul Munte, mai multe lăcașuri bisericesti printre care și Curtea de Argeș. În 1658 Constantin Șerban (1654-1658) cel care a construit Mitropolia, a cerut poporului să fugă din calea tătarilor invadatori, țărani în munți, boierii și averile lor la mănăstirile Curtea de Argeș și Cozia.

Mănăstirea a fost refăcută și dăruită de mulți Domni: Matei Basarab, Șerban Cantacuzino (1678-1688) în 1682, Constantin Brâncoveanu (1688-1714). În anul 1737 ocupația armatelor habsburgice și riposta otomană au pustiit țara. În iulie au fost ocupate Curtea de Argeș și Câmpulungul de austrieci. Când au venit turcii, au ars până la pământ mănăstirile. 1788 - incendierea mănăstirii și a bisericii Sfântul Nicolae Domnesc în timpul războiului ruso-austriaco-turc. Orașul Argeș și mănăstirea Curtea de Argeș au fost centre remarcabile de civilizație și cultură.

În tarapanaua (monetăria) de la Argeș a fost bătută prima monedă a Țării Românești de voievodul Vladislav I/ Vlaicu, pe la anul 1365. Acesta era ducatul de argint după model venețian. Până în 1383 alături de ducați au fost emiși și dinarii de argint. Învățământul are o îndelungată tradiție. Școala de grămătică de la cancelaria domnească a lui Vlaicu, școala de grămătică de la Mitropolia Valahiei dintre anii 1359-1505, Seminarul teologic din 1836, școlile publice din 1839 și 1857. În secolul XVIII era renumită biblioteca Mănăstirii Argeș. În anul 1803 episcopia Argeșului a inițiat înființarea unei tipografii, însă nu sunt informații că ar fi funcționat, că s-ar fi tipărit aici ceva. Un act din 1679 amintește ulița cea pietroasă (cu pavimente din piatră). Meșterii pietrari tăiau din cariere piatră pe care o fățuiau și o șlefuiu pentru pavarea ulițelor. Mori cu câteva roți existau la Argeș. Tăbăcarii lucrau piei de capră cordovană (de Cordoba/ Spania).

Zugravii de subțire (iconari, portrețiști) lucrau în ulei la comenzile boierilor și protipendadei. Renumit era Radu Zugravul din Curtea de Argeș. În caietul său de modele a copiat picturi din secolul XIV ale unor biserici dispărute sau repictate. 50 de ani a pictat biserici, icoane. Argeșul și Curtea de Argeș au fost un centru economic, politic și cultural de primă mărime fără de care istoria și civilizația românească ar fi incomplete.

Viorel Gh. Speteanu

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ *Independența
prin Cultură*